

A TANTÁRGY ADATLAPJA

1. A képzési program adatai

1.1 Felsőoktatási intézmény	Babeş–Bolyai Tudományegyetem
1.2 Kar	Bölcsészettudományi Kar
1.3 Intézet / Tanszék	Magyar Irodalomtudományi Intézet
1.4 Szakterület	Nyelv és irodalom
1.5 Képzési szint	Alapképzés
1.6 Szak / Képesítés	Magyar nyelv és irodalom (mellékszak)

2. A tantárgy adatai

2.1 A tantárgy neve	LLM1261 Magyar irodalomtörténet (középkor és reneszánsz);							
2.2 Az előadásért felelős tanár neve	dr. Farmati Anna egyetemi adjunktus							
2.3 A szemináriumért felelős tanár neve	dr. Farmati Anna egyetemi adjunktus							
2.4 Tanulmányi év	1	2.5 Félév	1	2.6 Az értékelés módja	Vizsga	2.7 A tantárgy típusa	Tartalma szerint	szaktantárgy
							A tantárgy jellege (kötelező/választható/faktultatív)	Kötelező

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszámja)

3.1 Heti óraszám	3	melyből: 3.2 előadás	2	3.3 szeminárium	1
3.4 A tantervben szereplő össz-óraszám	42	melyből: 3.5 előadás	28	3.6 szeminárium	14
A tanulmányi idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					30
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					19
Szemináriumok / házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása					30
Konzultáció					2
Vizsgák					2
Más tevékenységek.....					0
3.7 Egyéni munka össz-óraszám	112				
3.8 A félév össz-óraszám	154				
3.9 Kreditszám	5				

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1 Tantervi	•
4.2 Kompetenciabeli	•

5. Feltételek (ha vannak)

5.1 Az előadás lebonyolításának feltételei	előadóterem, alkalmmilag vetítő, laptop, hangszórók
5.2 A szeminárium lebonyolításának feltételei	szemináriumi terem, alkalmmilag vetítő, laptop, hangszórók

6. Elsajátítandó kompetenciák

Szakmai kompetenciák	<p>IRODALOMTÖRTÉNET</p> <p>C4 Az anyanyelv kultúrájának és irodalmi jelenségeinek szintetikus és analitikus bemutatása.</p> <p>C4.2 Az anyanyelvű irodalom változási formáinak magyarázata (korszakok, irányzatok, műfajok stb.) és az irodalmi jelenségek történeti és kulturális kontextusban való értelmezése. A kulcsfogalmak magyarázata az irodalom megértésében, valamint folklórszövegek értelmezése.</p> <p>C4.2 Különböző szövegek és kontextusok összefüggései, szövegelemzési technikák alkalmazása. Egy irodalmi szöveg különböző értelmezési szempontok szerinti megközelítése, valamint a néprajz és a kulturális antropológia fogalmainak és módszereinek használata a népi kultúra jelenségeinek kutatásában.</p> <p>A magyar kultúra és a magyar népi kultúra irodalmi jelenségeinek különböző kontextusokban való értelmezése és kritikai értékelése</p> <p>Szakmai vélemény kialakítása egy szakmai projekt keretében az irodalmi jelenségeket illetően, a kritikai és irodalomtörténeti szövegekben megjelenő nézőpontokból kiindulva, valamint a szakirodalom alapján a népköltészeti szövegeket illetően is.</p> <p>Szóbeli vagy írásbeli szövegalkotás magyar irodalomtörténeti vagy népköltészeti témában, amely lexikailag és szintaktikailag árnyalt, következetes és jól formált.</p> <p>C6 Irodalmi szövegek elemzése a B nyelven a referenciakultúra irodalmi hagyományainak összefüggésében.</p> <p>C6.1. A B nyelvterület sajátos irodalmi korszakainak és áramlatainak meghatározása és leírása az adott nyelvterülethez tartozó ország/országok kultúrájának és civilizációjának fejlődésével összefüggésben.</p> <p>Szekunder irodalom értékelése, összehasonlítása és kiválasztása kifejezett értékelési szempontok alapján.</p> <p>A B irodalomterület egy szövegének vagy szövegcsoportjának részletes irodalmi elemzésének elvégzése a másodlagos irodalomból való tájékozódást követően, a B nyelvterület irodalomelméleti fogalmainak, az idézés és a parafrázis szabályainak megfelelő alkalmazásával.</p>
Általános kompetenciák	<p>IRODALOMTÖRTÉNET</p> <p>C4.1 Az anyanyelvű irodalom fejlődésének bemutatása és ennek példákkal történő illusztrálása.</p> <p>C4.2 A fejlődés formáinak magyarázata (korszakok, áramlatok, műfajok stb.) és az irodalmi jelenségek értelmezése a történelmi és kulturális kontextusban. Kulcsfogalmak magyarázata, amelyek szükséges az anyanyelv irodalmának megértéséhez.</p> <p>Komplex (szintaktikailag és lexikálisan gazdag) szóbeli és írott beszédmód kidolgozása az anyanyelv irodalomtörténetének valamely témájáról, amely logikailag pontosan artikulált.</p>

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	<ul style="list-style-type: none"> • az alapvető medievisztikai és reneszánsz kutatások megismerése, tájékozódás a korszakkutatás bibliográfiájában és kutatási módszereiben, árnyalt korszakértelmezés kialakítása • irodalmi formák (korszakok, áramlatok, szövegtípusok) és kontextusaik értelmező magyarázata • középkori szövegek ismerete, kodikológiai alapfogalmak elsajátítása és alkalmazása 	•
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzése	<ul style="list-style-type: none"> • a megismert módszerek alkalmazása önálló elemzések révén 	•

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Bevezetés – követelmények és módszerek. Korszakolási problémák az irodalomtörténetben. Az irodalom fogalma a középkori és kora újkori kultúrákban.	<ul style="list-style-type: none"> – fogalomalkotás – magyarázat – összehasonlítás 	

2. A középkori olvasáskultúra: mit és hogyan olvastak a középkorban? Szöveg- és képolvasás. Kódexek és más kéziratok.	– összehasonlítás – bemutatás – rendszerezés	
3. A középkori magyar irodalom európai háttere; az alkotásmódok mássága (<i>imitatio, compilatio</i>), sajátos műfajok, sajátos struktúrák.	– előadás – magyarázat – szemléltetés	
4. <i>Septem artes liberales</i> : szimbolika és az antik kulturális örökség. A szépség fogalma: középkori esztétikai gondolatok a patrisztikus teológia és skolasztika kontextusában.	– megfigyeltetés – magyarázat – elbeszélés – rendszerezés	
5. Középkori magyar historiográfia: lehet-e hinni a krónikáknak? A szóbeli epikus hagyomány nyomai az írott művekben, rekonstrukciós eljárások. Műfaji konvenciók és az antik tradíció. Anonymus <i>Gesta Hungarorum</i> mint „regény”, történeti rétegek a <i>Képes krónikában</i> .	– szemléltetés – megfigyeltetés – előadás – magyarázat – előadás – magyarázat	
6. A legenda – műfaj és funkció, filológiai, retorikai és történeti vonatkozások. Hagiográfiai alapfogalmak. Az Árpád-ház szentjei és a kapcsolódó legendacsaládok.	– leírás – előadás – elbeszélés	
7. A himnusz típusai és poétikája. A középkori zsolozsma mint a himnusz „helye”. A latinitás problematikája, az egyházi latin nyelv.	– szövegértelmezés	
8. Misztika – nyelv és képkalkotás a középkori szövegekben: kép és világgép az exemplumokban és más műfajokban.	– magyarázat – szemléltetés – rávezetés	
9. Az ókori retorikai rendszer és recepciója a középkori prédikációban. Két fontos prédikációtípus: <i>homilia</i> és <i>sermo</i> . Augustinus homiletikája (<i>De doctrina christiana</i>) és az <i>ars praedicandi</i> fontosabb mintadarabjai.	– előadás – szemléltetés – magyarázat	
10. Magyar nyelvű irodalom: a népnyelv pozíciója (<i>lingua vernacula, lingua vulgaris</i>); magyar nyelvű szövegek és kódexek. Európai szövegek befogadásának hangsúlyai.	– magyarázat – leírás – megfigyeltetés, – rávezetés	
11. Magyar nyelvű világi költészet a középkorban: témák, versformák, műfajok	– leírás, bemutatás – magyarázat – megfigyeltetés	
12. Reneszánsz: az európai humanizmus; Erasmus-recepció és magyarországi változatok (Vitéz János, Jacobus Piso, Nicolaus Olahus, Komjáthy Benedek, Pesti Gábor, Sylvester János).	– bemutatás, leírás – magyarázat	
13. Janus Pannonius poétikai műveltsége: <i>imitatio, aemulatio</i> a reneszánsz kori neolatin költészetben. Epigrammák és elégiák a költői szerepről: <i>De amygdalo in Pannonia nata, De arbore nimum foecunda</i>	– előadás – magyarázat	
14. Janus Pannonius – és a köré épült mítoszok (Várad-kultusz, Vitéz János, epitáfiumok)	– magyarázat – szemléltetés	

Bibliográfia

1. Szili József: Az irodalomfogalmak rendszere, Bp., 1993.
2. Klaniczay Gábor (szerk.): Európa ezer éve. A középkor, Bp., 2004, I., 12–24, 117–132, 313–323, II, 9–22.
3. Mezey László: Deákság és Európa, Bp., 1979.
4. Bartók Zsófia Ágnes – Horváth Balázs szerk. Írások a Pray-kódexről, Argumentum, Budapest, 2019, 7-17., 65-74.
5. A Pray-kódex: <https://www.youtube.com/watch?v=XrfrmQPhxDU>
6. Redl Károly (szerk.): Az égi és a földi szépről, Bp., 1988.
7. Umberto Eco: Művészet és szépség a középkorban, Bp., 2002.
8. Nemerkenyi Előd: Latin Szentírás-magyarázat: 11. század: Szent Gellért: Deliberatio = A magyar irodalom története I, szerk. Jankovits László, Orlovsky Géza, Bp., 2007, 49–58.
9. Horváth Gábor: Anonymus feledésbe merül. P-nek mondott mester gestája, kora és Pusztaszer, Gerhardus Kiadó, Szeged, 2020
10. Kristó Gyula: Magyar historiográfia I. Történetírás a középkori Magyarországon, Bp., 2002, 41–88.
11. Peter Brown: A szentkultusz kialakulása és szerepe a latin kereszténységben, Bp., 1993.
12. Klaniczay Tibor – Klaniczay Gábor: Szent Margit legendái és stigmái, Bp., 1994.
13. Klaniczay Gábor: Az uralkodók szentsége a középkorban, Bp., 2000.
14. Szunyog X. Ferenc: A szent zsolozsma, Bp., 1941. (internetes változat: www.ppek.hu)
15. Madas Edit: Középkori prédikációirodalmunk történetéből: A kezdetektől a XIV. század elejéig, Debrecen, 2002.
16. Horváth János: A magyar irodalmi műveltség kezdetei Szent Istvántól Mohácsig, Bp., 1931.
17. Lázs Sándor: Apácaműveltség magyarországon a XV–XVII. század fordulóján Az anyanyelvű irodalom kezdetei, Balassi Kiadó, Budapest, 2016
18. Bartók Zsófia Ágnes: Egyházi férfiak magyar nyelvű szövegei – A Pray-kódextől az Érdy-kódexig, Argumentum, Budapest, 2021
19. Tarnai Andor: „A magyar nyelvet írni kezdik”: Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon, Bp., 1984.
20. Balázs János: Hermész nyomában, Budapest, 1987.
21. Tarnóc Márton: Mátyás király és a magyarországi reneszánsz, Bp., 1994.
22. Jankovits László: Accessus ad Janum: A műértelmezés hagyományai Janus Pannonius költészetében, Bp., 2002.

8.2 Szeminárium	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Bevezetés – szervezési kérdések Középkori kéziratok – kódexek: olvasási és szövegértési gyakorlatok (részletek a Debreceni kódex, a Sándor-kódex szövegeiből)	Megbeszélés, régi szövegek olvasás magyarázatokkal	
2. Államalapítás és irodalmi kultúrateremtés – Szent István-i (kon)textusok (István király és középkori irodalmi műfajok meghonosodása a magyarországi irodalomban.	bemutató, magyarázó, közös elemző olvasás	
3. Árpád-házi Szent Margit alakja a középkor irodalmában (legendák, zsolozsma) – értékek, szentségi kritériumok, hagiográfiai motívumok	bemutató, magyarázó, csoportmunka	
4. Az Ómagyar Mária-síralom hazai és európai tükörben – verselemzés a középkor alkotásmódjának figyelembevételével	bemutató, magyarázó, közös elemzés, csoportmunka	
5. A skolasztikus <i>sermo</i> a középkori magyarországi prédikációírás gyakorlatába – retorikai és strukturális elemzés (Temesvári Pelbárt prédikációi)	bemutató, magyarázó, közös elemzés, csoportmunka	
6. Mese és spiritualitás, példázat és misztika: a túlvilág. Karthausi Névtelen: <i>Exemplum mirabile. Csodálatos példa az ifjúról, aki a paradicsomban járt</i>	bemutató, magyarázó, közös elemzés, csoportmunka	
7. Humanista költészet – poézis és filozófia: Janus Pannonius <i>Ad animam suam</i>	bemutató, magyarázó, közös elemzés, csoportmunka	

Könyvészet

1. **A középkori kódexekről:** Madas Edit, *Írás, könyv és könyvhasználat a középkori Magyarországon (1000–1526)* = Madas Edit–Monok István, *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig*, Bp., 2003, 11–88. Csapodi Csaba – Tóth András – Vértesy Miklós, *Magyar könyvtártörténet*, 1987.
2. **Állandóan használható honlapok:** Az OSZK nyelvemlékeket összegyűjtő honlapja: <http://nyelvemlekek.oszk.hu>
Régi Magyar Ezeplumadatbázis: <https://sermones.elte.hu/exemplumadatbazis/>, A régi magyar vers leltára a kezdetektől 1600-igÉ <https://f-book.com/rpha/v7/index.php>
3. Sándor-kódex XVI. század első negyede. A nyelvemlék hasonmása és betűhű átírata. Közzéteszi, a bevezetést és a jegyzeteket írta: PUSZTAI István, Budapest, Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1987. [!1988.], (Régi Magyar Kódexek, 3.)
4. *Legende* – a *Historisches Wörterbuch der Rhetorik* címszava
5. Madas Edit–Klanczay Gábor (szerk.), *Legendák és csodák*, Bp., 2001, 181–307.
6. Thoroczky Gábor: Szent István legendái a 19–20. századi tudományos kutatások fényében = Ernst-kódex (OSZK, Cod. Lat. 431) Tanulmánykötet. Országos Széchényi Könyvtár - Pannonhalmi Főapátság Budapest – Pannonhalma 2016. 51–83.
7. Deák Viktória Hedvig OP: *Árpád-házi Szent Margit és a domonkos hagiográfia*, Bp., 2005.
8. Babits Mihály (ford., kísérő tanulmány): *Amor sanctus*, Kolozsvár, 1996.
9. *Hymne* – a *Historisches Wörterbuch der Rhetorik* címszava, magyar fordítás: Lk.k.t. 2001/5, 63–68.
10. Martinkó András: *Az Ómagyar Mária-siralom hazai és európai tükrében*, Bp., 1988.
11. Vizkelety András: *A Leuveni-kódex és az Árpád-kori prédikációirodalom* = Gábor Csilla (szerk.), *Mindennemű dolgok változása. Hagyományok, források, távlatok*, Kolozsvár, 2004, 11–24.
12. V. Kovács Sándor, *Temesvári Pelbárt és a skolasztika bomlása* = Uő., *Eszmetörténet és régi magyar irodalom*, Bp., 1987, 185–226.
13. Tarnai Andor: „A magyar nyelvet írni kezdik”. *Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon*, Bp., 1984, 257–266.
14. Madas Edit: *Középkori prédikációirodalmunk történetéből. A kezdetektől a XIV. század elejéig*, Debrecen, 2002.
15. Bán Imre: *A Karthausi Névtelen műveltsége*, Bp., 1976.
16. Bitskey István – Tamás Attila szerk.: *Topozok és exemplumok régi irodalmunkban*, Debrecen, 1994.
17. Czintos Emese: *Az Exemplum mirabile és forrása* = Gábor Csilla (szerk.), *Mindennemű dolgok változása. Hagyományok, források, távlatok*, Kolozsvár, 2004, 37–54.

Olvasmányjegyzék

A szövegfelismerő feladat az alábbi listából tartalmaz majd szemelvényeket. Javasolt – a lehetőségekhez mérten – a kritikai, illetőleg hasonmás kiadások, vagy a jegyzetapparátussal ellátott kiadások használata. Segédkönyv: *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor*, szerk. Madas Edit, Bp., 1992.

I. Középkor

A középkori szövegek mind megtalálhatók az interneten is elérhető Madas Edit által szerkesztett középkori szöveggyűjteményben. Használható *A magyar középkor irodalma*, Bp., 1984 c. kötet is, kicsi más válogatás, de sok közös szöveg is van.

- Halotti Beszéd
- Ómagyar Mária-siralom
- Szent István király intelmei Imre herceghez
- Szent István király három legendája és Intelmei
- Szent László király legendája
- Szent Margit legendája, 1510
- Szent Ferenc legendája (részletek; Jókai kódex, 1440 körül)
- Barlám és Jozafát legendája (Kazinczy-kódex)
- Anonymus: *Gesta Hungarorum*
- Képes Krónika – részletek a szöveggyűjteményből és/vagy a Magyar krónikák és legendák kötetből, szerk. Gábor Csilla (a Szent László királyról szóló részek)
- Rogerius Mester: *Carmen miserabile* (Siralmas Éneke)
- Himnuszok és verses zsolozsmák: magyar szentek himnuszai, szekvenciái

- Egyéb zsolozsma-himnuszok (*Húgyak felséges szerzője, Jöjj nemzeteknek váltója, Király zászlói terjednek, Idvezlég tengernek húgya* stb.)
- Vásárhelyi András éneke (*Angyéloknak nagyságos asszonya...*)
- Szent László ének
- Pécsi egyetemi beszédek. Szent István királyról
- Temesvári Pelbárt: *A Boldogságos Szűz Mária csillagkoronája*; Előszó; Nagycsütörtöki beszéd (vagy más prédikáció)
- A tolvaj megtérése: a bűnbánat (*Példák könyve*)
- Philibertus látomása. Test és lélek vetélkedése (*Nádor-kódex*)
- Haláltánc (*Példák könyve*)
- Karthauzi Névtelen: *Prológus; Exemplum mirabilie* (*Érdy kódex*)
- A mennyei zenekar (*Sándor-kódex*)
- Apáti Ferenc: *Cantilénája*
- Rigmusok (*Virágének-töredék, ráolvasás*)

II. Reneszánsz és humanizmus

(Használható a szöveggyűjtemény, a Janus Pannonius. Magyarországi humanisták Bp., 1982 vagy más kötet, más internetes, de kritikai kiadás)

- Pesti Mizsér Gábor: *Esopus fabulái* (részletek)
- Sylvester János: *Új testamentum*. Előszó
- Kecskeméti Végh Mihály: *55. zsoltár*
- Jacobus Piso: *Mátyás király sírfelirata*; Erasmusnak
- Oláh Miklós: *Rotterdami Erasmus sírfelirata*
- Vitáz János *Leveleskönyvéből*: Ivanich Pál előszava Pál főesperesnek
- Janus Pannonius versei (beleértve a certameneket és az epikus költészetet is)

B) Ezen kívül – az írásbeli vizsga tételeinek megoldásához szükséges lehet, vagy jól jön más szövegek ismerete is (amennyiben jó jegyet akar...)

- Három választott kódex ismerete a nyelvemlekek.hu vagy a „Látjátok feleim...” c. kiadvány alapján (elnevezés, keletkezési körülmények, tartalom, fizikai jellemzők...)
- több magyar nyelven írt legenda vagy dramatikus szöveg, töredék ismerete (pl. Alexandriai Szent Katalin legendája, Három köröstyén leány története, Soproni virágének, Szabács viadala stb.)

9. A szakmai területek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvadásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával

Az ARACIS kritériumainak megfelelően, az intézet/a tanszék együttműködik a szakmai és a társadalmi-gazdasági szférák képviselőivel, különösképp a megyei tanfelügyelőségekkel.

10. Értékelés

A tevékenység típusa	10.1 Értékelési szempontok	10.2 Értékelési módok	10.3 Ennek aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	Jártasság a témában és a szakirodalomban A megadott vizsgafeladatra koncentráció A szövegkommentár műfajának betartása	Írásbeli vizsga az előadások és szemináriumok anyagából. (A szoroson vett vizsgát szövegfelismerési feladat előzi meg, az elolvasandó	70 %

		primér művek listáját l. a tantárgyleírás végén.)	
10.5 Szeminárium	Aktív részvétel a csoportmunkában. A kiadott feladatok teljesítése.	Írásbeli vizsga. A vizsgán a szemináriumi anyagból is vannak kérdések.	30 %
10.6 Minimális követelmények			
<ul style="list-style-type: none">• Az egyes témák ismerete a konkrét események, személyek, jelenségek felidézésével, apró részletek nélkül• Összefüggések teremtésére való képesség• Irodalomtörténeti problémák érzékelése• A bibliográfiai tételek legalább felének ismerete• Szeminárium esetében: egy kiselőadás vagy vitaindító megtartása, házidolgozat benyújtása, illetve az összes téma alapszintű ismeret, kritikai megközelítése			

A kitöltés időpontja 2024.04.15.	Az előadásért felelős tanár aláírása 	A szemináriumért felelős tanár aláírása
Az intézeti jóváhagyás időpontja 2024.04.16.	Az intézetvezető aláírása 	
A dékáni jóváhagyás időpontja	A felelős dékánhelyettes aláírása	A kar pecsétje